

Внукова Наталія Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри управління фінансовими послугами
Харківського національного економічного університету;
e-mail: ndipzir@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1354-4838

Пивоваров Василь Миколайович

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

В Україні відбулися зміни переліку спеціальностей вищої освіти відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти: галузі освіти та підготовки (2013) [1.2.3].

Відповідно до статті 10 Закону України «Про вищу освіту» стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [4].

Стандарти вищої освіти розробляється для кожного рівня вищої освіти за затвердженими спеціальностями відповідно до переліку, встановленого Постановою КМУ від 29.04.2015 №266 [5] відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК) [6], що передбачає перехід на компетентністний підхід до організації навчального процесу [7].

Стандарти вищої освіти використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності ВНЗ (наукових установ), які мають ліцензію на освітню діяльність за даною спеціальністю.

Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми:

- 1) обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) перелік компетентностей випускника;

3) нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;

4) форми атестації здобувачів вищої освіти;

5) вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти;

6) вимоги професійних стандартів (у разі їх наявності).

ВНЗ на підставі освітньої програми (ОП) за відповідною спеціальністю розробляє навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС; послідовність викладання навчальних дисциплін; форми проведення навчальних занять та їх обсяг за професійним циклом та циклом практичної підготовки до випуску магістрів, встановленням базових навчальних дисциплін та варіативних за вибором ВНЗ та студентом; графік навчального процесу; форми поточного і підсумкового контролю [8].

Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником ВНЗ.

Стандарти вищої освіти за відповідною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки з урахуванням пропозицій галузевих державних органів, до сфери управління яких належать ВНЗ, і галузевих об'єднань організацій роботодавців та затверджує їх за погодженням з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

В Україні діють спеціально створені навчально-методичні комісії Міністерства освіти і науки України, які здійснюють підготовку стандартів вищої освіти [9].

Нові стандарти вищої освіти є наступною генерацією стандартів і замінюють Галузеві стандарти вищої освіти (ГСВО), які розроблялись у 2002-2014 роках відповідно до законодавства. Стандарти базуються **на компетентнісному** підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті

Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING) [10,11,12].

Структура стандарту вищої освіти включає титульний лист, преамбулу, загальну характеристику рівня вищої освіти ступеня, що присвоюється, назву галузі знань, спеціальності, освітньої кваліфікації, кваліфікації в дипломі, опису предметної області, академічні та професійні права випускників, напрями працевлаштування випускників.

Визначальною складовою стандартів є визначення обсягу кредитів ЄКТС, необхідних для здобуття відповідного ступеня вищої освіти.

Обов'язковим є надання переліку компетентностей випускника через зазначення інтегральної компетентності, загальних компетентностей і спеціальних фахових компетентностей відповідно до зазначеної спеціальності.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти формулюються у термінах результатів навчання, які повинні корелювати із визначеними компетентностями.

В стандартах зазначаються форми атестації здобувачів вищої освіти, і зокрема, окремо, вимоги до підсумкової кваліфікаційної роботи (за наявності).

Кожний ВНЗ повинен встановити вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: принципи та процедури забезпечення якості вищої освіти; проводити моніторинг та періодичний перегляд освітніх програм; визначити процедури оцінювання здобувачів вищої освіти та можливі види підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників, перевірити наявність необхідних ресурсів для організації освітнього процесу та інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом.

Вся інформація має бути прозорою та публічною щодо інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації.

Особлива увага має приділятися запобіганню та виявленню академічного плагіату.

При розробці стандартів вищої освіти визначається рівень вищої освіти окремо: згідно статті 5 Закону України «Про вищу освіту» у такій формі (одне з наведеного): початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень.

Ступінь, що присвоюється, визначається згідно із законом України «Про вищу освіту» у такій формі (одне з наведеного): молодший бакалавр; бакалавр, магістр, доктор філософії.

Вимоги до форм навчання визначаються через вхідний рівень освіти, встановлюється перелік спеціальностей, які є вхідними для продовження навчання за бюджетним замовленням, зазначаються обмеження щодо форм навчання, що визначається Міністерством освіти і науки України під час формування Правил вступу до вищих навчальних закладів.

Освітня кваліфікація визначається згідно статті 7 Закону України «Про вищу освіту» і складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність та спеціалізацію (за наявності).

Кваліфікація професійна (зазначається за наявності, вказується обов'язковість присвоєння) відповідно до класифікатора професій [13].

Опис предметної області визначається через встановлення об'єкту навчання та діяльності через застосування набутих компетентностей. Теоретичний зміст предметної області має бути представлений через поняття, концепції, принципи та їх використання для пояснення фактів та прогнозування результатів. Методи, методики та технології визначаються для оволодіння ними здобувачем вищої освіти для застосовування на практиці. У стандарті опису предметної області є обмеженим за обсягом, отже кожний окремий ВНЗ має враховувати у своїй діяльності потреби ринку праці конкретного регіону.

Інтегральна та інші компетентності здобувача вищої освіти визначаються вимогами Національної рамки кваліфікацій і є обов'язковими при розробці стандартів, отже, мають бути визначені кінцеві, підсумкові, інтегративні результати навчання, що визначають нормативний зміст підготовки. Їх загальна

кількість складає 15-25 результатів навчання, які корелюються з визначеним переліком загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей.

Результати навчання мають відповідати таким критеріям: бути чіткими і однозначними, дозволяючи чітко окреслити зміст вимог до здобувача вищої освіти; бути діагностичними (тобто результати навчання повинні мати об'єктивні ознаки їх досягнення чи недосягнення), бути вимірюваними (має існувати спосіб та шкала для вимірювання досягнення результату прямими або непрямыми методами, ступеня досягнення складних результатів); бути сформульованими відповідно до правил.

Для контролю за виконанням стандартів розробляється система внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, яка у ВНЗ повинна функціонувати через здійснення певного переліку процедур і заходів, що має бути спрямованим на реформування системи вищої освіти щодо вимог часу на інноваційний запит розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ESG [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
2. ISCED (МСКО) 2011 [Електронний ресурс].- Режим доступу: - <http://www.uis.unesco.org/education/documents/isced-2011-en.pdf>.
3. ISCED-F (МСКО-Г) 2013 -[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-fields-of-education-training-2013.pdf>.
4. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://old.mon.gov.ua /ru/about-ministry/normative/4636-](http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4636-)

6. Національна рамка кваліфікацій : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>.

7. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти // Протокол від 29.03.2016 № 3. Сектор вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. – 29 с.

8. Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/rozroblennya_osv_program_2014_tempus-office.pdf.

9. Про затвердження персонального складу Науково-методичних комісій (підкомісій) сектору вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України. Наказ № 375 від 06.04 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/5392->

10. Компетентністний підхід у побудові навчальних програм за спеціальністю «Економіка підприємства»: Навчально-методичний посібник / За заг ред. М.В.Афанасьєва. – Х.: ВД «Інжек», 2013. – 392 с.

11. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///D:/Users/Dell/Downloads/BolonskyiProcessNewParadigmHE.pdf>.

12. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu/>.

13. Національний класифікатор України: "Класифікатор професій" ДК 003:2010 // Видавництво "Соцінформ", – К.: 2010.